

44^e WEMAL-nieuwsflits

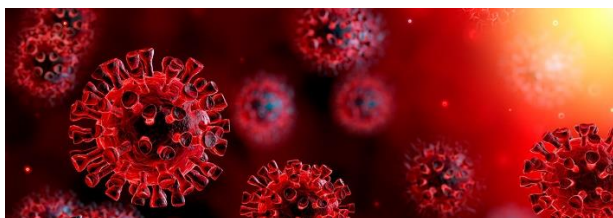
4 december 2020

Lieve WEMAL-vrienden,

Na een lange radiostilte ontvangen jullie eindelijk weer een WEMAL-nieuwsbrief.

Daarmee pakken we met elkaar de WEMAL-draad weer op aan het einde van een soms bijna bevreemdend jaar. Wie had kunnen denken dat in het jaar 2020 ons leven van alledag zo op zijn kop zou komen te staan?

De ons begin dit jaar door het Coronavirus toegeworpen handschoen hebben we met z'n allen opgepakt. In de afgelopen negen maanden hebben we onze leefwijze en omgangsvormen drastisch herzien en aangepast. We

hebben onszelf in hoog tempo nieuwe vaardigheden eigen gemaakt en delen nu onze persoonlijke zorgen en ervaringen op afstand met elkaar via programma's als Skype, Zoom en MS Teams. Ik moet wel bekennen dat het mij niet altijd is gelukt om bij elke crisissituatie een mogelijkheid te zien om nieuwe kansen te creëren...

Ik heb het contact met jullie gemist en hoop van harte dat jullie deze nieuwsbrief in goede gezondheid ontvangen. Laten we hoopvol gestemd de toekomst tegemoet zien en ons verheugen op mooie, inspirerende WEMAL-activiteiten in het komende jaar. Namens het bestuur van WEMAL wens ik jullie een liefdevol en vredig 2021 toe.

Hartelijke groeten,

Orlanda Lie

In Memoriam

In Memoriam Fons van Buuren,

6 november 1932 – 31 augustus 2020

Fons van Buuren studeerde Nederlandse taal- en letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam. Hij werkte enige jaren als leraar te Amersfoort. Van 1961 tot 1969 was hij

werkzaam bij de afdeling Letterkunde van het Instituut voor Neerlandistiek van de Universiteit van Amsterdam. In 1969 verruilde hij Amsterdam voor Utrecht, omdat hier naar zijn eigen zeggen het Middelnederlands "hoog opgestoten werd in de vaart der volkeren".

Na 25 jaar werkzaam te zijn geweest als wetenschappelijk (hoofd)medewerker aan het Instituut De Vooy voor Nederlandse taal- en letterkunde van de Universiteit van Utrecht ging Fons in 1994 met vervroegd pensioen.

Fons en ik werden collega's toen ik in 1976 een aanstelling kreeg bij de sectie Middelnederlandse letterkunde van het Instituut De Vooy. Samen met Wim Gerritsen, Hans van Dijk en Fons waren we verantwoordelijk voor de colleges Middeleeuwen van de studie Nederlandse taal- en letterkunde in Utrecht. Het was een feest om met Fons samen te werken. Hij was mijn grote voorbeeld van de warme, betrokken docent, die passie voor zijn vak uitstraalde en intense vreugde beleefde aan de interactie met zijn studenten. Niemand kon zo goed college geven als Fons. Tijdens alumnidagen of ontmoetingen met oud-studenten of als er herinneringen werden opgehaald over de studietijd, werd er steevast verwezen naar de colleges van Fons van Buuren. Met name zijn colleges over *Vanden vos Reynaerde* en Hadewijch waren onvergetelijk. Fons was een begenadigde spreker. Studenten hingen aan zijn lippen. Niemand kon het Middelnederlands zo mooi voordragen als Fons. Zijn enthousiasme voor het vak was aanstekelijk en hij heeft menig student gemotiveerd om voor de specialisatie Middeleeuwen te kiezen.

De warme belangstelling die Fons voor de mensen om hem heen toonde, zijn betrokkenheid en zorgzaamheid lopen als een rode draad door de herinneringen aan Fons. Hij hield van mensen. Degenen die hem van dichtbij hebben meegemaakt, herinneren zich zijn oprechte belangstelling voor de mensen waar hij mee te maken kreeg, zijn betrokkenheid met hun wel en wee, de kleine attenties bij hun verjaardagen.

Jarenlang hebben Fons en ik samen van de Trans naar het station gewandeld na een lange werkdag op het Instituut. Tijdens deze wandelingen konden we afstand nemen van het werk en was er ruimte om het leven van alledag met elkaar door te nemen, samen te lachen en te relativieren. Ik zal de verhalen van Fons over het thuisfront missen. Een ding is zeker: hoeveel Fons ook van zijn werk hield, zijn echte liefde en toewijding gold Jos en de kinderen. Daar kon geen Hadewijch of suster Bertken tegen op. Lieve Fons, ik zal je missen, *vaert wel ende levet scone!**

Orlanda Lie

*Dit is een verkorte versie van het In Memoriam dat Orlanda Lie schreef voor Neerlandistiek.nl.

Nieuwe projecten

Digitale editie van een bijzonder handschrift in de Herzog August Bibliothek in Wolfenbüttel, signatuur Cod. Guelf. 18.2.4°

Een aantal WEMAL-leden (Willem van Bentum, Edith Claessens, Marjon van Diepen, Andrea van Leerdam, Orlanda Lie en Noor Versélewel de Witt Hamer) is de afgelopen periode druk doende geweest een digitale diplomatische transcriptie te verzorgen van de Middelnederlandse teksten in deze Wolfenbüttelse codex. De transcriptiewerkzaamheden zijn inmiddels afgerond. Noor (onze dagelijkse coördinator) is inmiddels begonnen met de collatie van de afgeschreven teksten met het handschrift.

Naast de zes transcribenten, heeft ook kunsthistorica Klara Broekhuijsen haar expertise ingezet en een analyse gemaakt van de bijzondere miniaturen die de verhandelingen vergezellen.

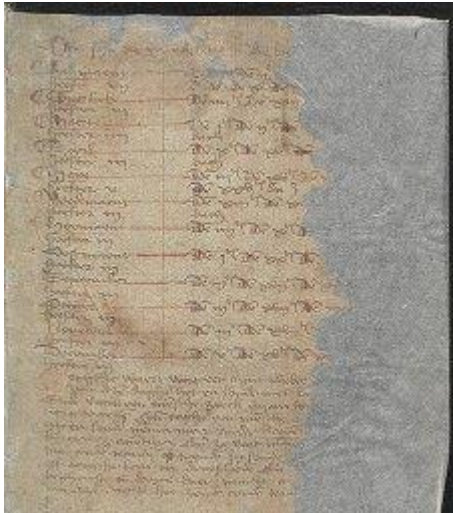
In de komende periode worden de afgeschreven teksten gecollationeerd en zal er gewerkt worden aan de inleiding. Wordt vervolgd!

Lopende projecten

Handschrift Hattem C5 – Eindelijk online!

We moeten diep in ons geheugen graven, maar het was in 2010 dat we met een enthousiaste groep transcribenten van WEMAL (Willem van Bentum, Katty de Bundel, Edith Claessens, Marjon van Diepen, An Faems, Dirk Geirnaert, Maartje van Iersel, Frederiekje de Jongh, Andrea van Leerdam, Hans Rijns, Gerrit Verbeek, Moniek Vis, Sacha Voogd en Noor de Witt Hamer) begonnen aan de diplomatische transcriptie van Handschrift Hattem C5, een compilatie van voornamelijk Middelnederlandse artesteksten, aangevuld met een aanzienlijk deel Middelfrans en wat Latijn.

Het pad liep niet over rozen! Vooral de Franse recepten bleken weerbarstiger dan gedacht, maar gelukkig kon een beroep worden gedaan op de expertise van Leuvense romanisten (Michèle Goyens en collega's). Ook een aantal onvoorziene obstakels in de productiefase van het editieproces zorgden voor vertraging, zoals de conversie van de voltooide editie naar een nieuwe versie van eLaborate, waardoor alle pagina's opnieuw nagelopen moesten worden.

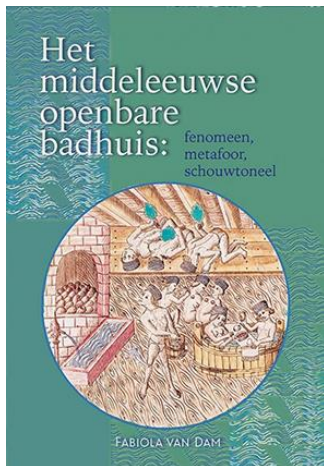
Maar in 2017 konden we dan toch groen licht geven voor het lanceren van de editie inclusief bijlagen, al gauw beschikbaar bij de DBNL, maar dan wel zonder de afbeeldingen van de pagina's. En toen was er door een reorganisatie bij het Huygens Instituut geen tijd om onze editie inclusief de 'plaatjes' online te zetten. De handgrepen die nog verricht moesten worden, werden alsmaar uitgesteld en ons geduld werd zwaar op de proef gesteld. Uiteindelijk konden Orlanda en ik in 2020 een blik werpen op de proefeditie en werden de laatste onvolkomenheden gladgestreken. Tot onze grote blijdschap staat hij nu online, voor iedereen raadpleegbaar en met dank aan iedereen die zich heeft ingezet om dit megaproject tot een goed einde te brengen. Ga naar <https://hattem.huygens.knaw.nl/> en bewonder het resultaat!

Noor Versélewel de Witt Hamer, dagelijks coördinator van het Hattem C5-project.

Agenda

Promotie Fabiola van Dam

Op **vrijdag 4 december 2020** hoopt WEMAL-lid Fabiola van Dam te promoveren op haar proefschrift *Het middeleeuwse openbare badhuis, fenomeen, metafoor*

en schouwtoneel. Het middeleeuwse openbare badhuis wordt sinds de negentiende eeuw voorgesteld als een plek van losbandigheid en seksualiteit. In haar proefschrift laat Fabiola zien dat het openbare badhuis een belangrijke stedelijke basisvoorziening is die de middeleeuwse mens in staat stelt om lichamelijk en mentaal gezond te leven. Haar onderzoek naar

badvoorzieningen, de ideeën erachter en de spelregels eromheen laat zien wat in de middeleeuwse cultuur werd beschouwd als vuil en schoon, ziek en gezond. Ook in spiritueel opzicht.

Fabiola verdedigt haar proefschrift om 11.00 uur in de Senaatszaal van de Universiteit van Utrecht. De bijeenkomst kan via een livestream worden bijgewoond. Zie voor meer informatie de bijlage.

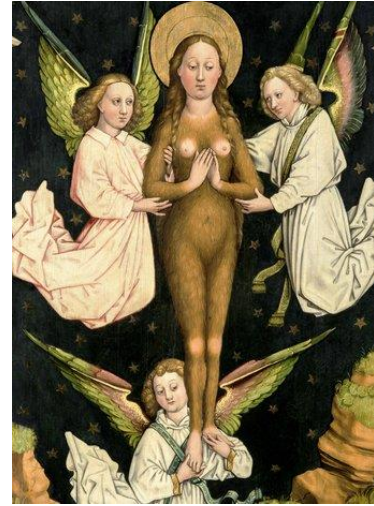
Tentoonstelling 'Besmet' in Museum Boerhaave te Leiden

In Museum Boerhaave is de tentoonstelling '[Besmet!](#)' te zien. De tentoonstelling gaat over uitbraken van besmettelijke ziekten en hoe die het leven kunnen ontwrichten. De tentoonstelling sluit daarmee aan bij de recente uitbraak van het Coronavirus en bij de maatschappelijke discussie over de vaccinatiegraad. '*Besmet!*' laat de intrigerende balans zien tussen gezondheid en reëel risico en tussen maatschappelijke uitsluiting en empathie. Hoe gingen we vroeger om met epidemieën zoals pest en pokken? Welke inzichten bieden historische epidemieën voor de toekomst? En welke oplossingen biedt de wetenschap? De tentoonstelling is te zien tot 9 januari 2022.

Tentoonstelling 'Body Language' in Museum Catharijneconvent in Utrecht

In Museum Catharijneconvent in Utrecht vind je de tentoonstelling '[Body Language](#)'. De tentoonstelling concentreert zich op de meest fascinerende verbeeldingen van het lichaam uit het tijdvak 1300 – 1500, een periode waarin het lichamelijke op een totaal nieuwe manier werd afgebeeld. Je treft er van alles aan: van wonden in de vorm van een vagina en wandelende heiligen zonder hoofd tot Jezus die

als een druif wordt uitgeperst. Wat zat hier achter?
En tot welke – in hedendaagse ogen –
merkwaardige kunst leidde dit?

De tentoonstelling is nog tot 17 januari 2021 te zien. Parallel aan de tentoonstelling organiseert het museum een aantal lezingen:

[‘De \(medische\) geschiedenis van de huid’](#)

Op **zondag 13 december aanstaande om 13.45 uur en 15.00 uur in het auditorium van het museum** gaat medisch historica Mieneke te Hennepe (conservator medische collecties bij Rijksmuseum Boerhaave) in op de rol en betekenis van de huid in de geschiedenis. Hoe dachten medici over de huid? Op welke manier werd de huid afgebeeld? En waarom waren onderzoekers in de zeventiende eeuw zo gefascineerd door de poriën in de huid? Via een reis langs Plato, patiëntgetuigenissen, microscopische afbeeldingen, maar ook kleurrijke korsten en bulten, komen we uit bij de basis voor onze huidige visie op de huid.

[‘Het middeleeuwse lichaam in films’](#)

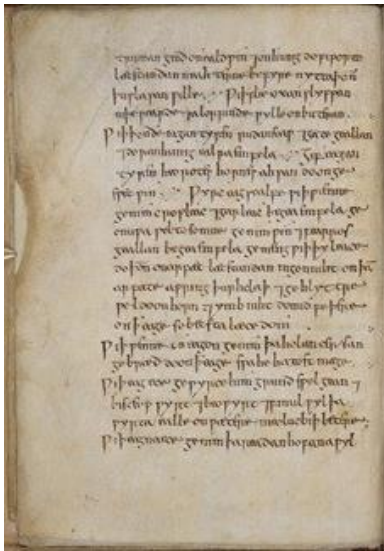
Op **zaterdag 9 januari aanstaande om 13.45 uur en 15.00 uur in het auditorium van het museum** neemt Ivo Blom (universitair docent aan de Vrije Universiteit van Amsterdam) je mee naar de filmische verbeelding van het middeleeuwse lichaam. In zijn lezing onderzoekt Ivo Blom het clichébeeld van de middeleeuwen als tijdperk van seks en geweld, van avontuur en romantiek, tegen de achtergrond van kloosterleven, ridders en troubadours, religieus fanatisme en heksenvervolgingen, epidemieën en veldslagen. Verschillende filmgenres als komedies, thrillers en romantische drama’s komen aan bod.

Middeleeuwen in het nieuws

“Sinds de pest is er niet heel veel veranderd”, kopte *Het Parool* op 7 maart 2020. De aanpak van het Coronavirus lijkt op hoe men in de late middeleeuwen probeerde de

pestepidemie te beteugelen. “De eerste respons was toen ook al om de mobiliteit te beperken en te hameren op hygiëne”, aldus Claire Weeda, historica verbonden aan de Universiteit Leiden. Meer lezen? Klik [hier](#).

“Middeleeuwse ‘oogzalf’ kan leiden tot nieuwe behandeling voor moderne hardnekkige infecties”, aldus *vtrt.be* afgelopen zomer. Britse onderzoekers hebben ontdekt dat ‘Balds oogzalf’, een middeleeuws middel met alledaagse natuurlijke ingrediënten effectief is tegen vijf bacteriën die biofilm-infecties veroorzaken. Een biofilm is een laag slijm die de bacteriën zelf produceren en die vastzit aan een oppervlak. Biofilms beschermen bacteriën tegen antibiotica. Een voorbeeld van bijzonder moeilijk te behandelen biofilm-infecties zijn de zweren aan de voeten en benen van diabetespatiënten.

Voortbouwend op eerder onderzoek aan de Universiteit van Nottingham naar gebruik van middeleeuwse middelen tegen MRSA reconstrueerden leden van een onderzoeksteam aan de Universiteit van Warwick een 1.000 jaar oud middeleeuws geneesmiddel dat ui, knoflook, wijn en galzouten bevat en dat bekend staat als ‘Balds oogzalf’. Het recept voor de oogzalf staat in *Bald’s Leechbook*. Het *Leechbook* wordt algemeen beschouwd als één van de oudst bekende medische handboeken en bestaat uit een verzameling adviezen en recepten voor geneesmiddelen, zalven en behandelingen. Het team toonde aan dat Balds oogzalf veelbelovende antibacteriële activiteit vertoont en slechts weinig schade toebrengt aan menselijke cellen. Meer lezen? Klik [hier](#).

“De ‘Meme Lords van de KB’ gaan los”, stond te lezen op de achterpagina van de [NRC](#). De Koninklijke Bibliotheek lanceerde onlangs een zogenaamde ‘meme generator’ gelanceerd. Memes zijn afbeeldingen die, voorzien van een lollig bijschrift, zich razendsnel over het Internet verspreiden. Met de lancering

van de [Medieval Meme Generator](#) hoopt "Nailed it!" (voorbeeld van website)
de KB haar prachtige collectie miniaturen
onder de aandacht van een breder publiek te brengen. De website roept bezoekers op
een gevatte tekst schrijven bij één van de vijftien middeleeuwse afbeeldingen.
Uiteraard biedt de site naast vermaak ook lering: kunsthistorica Sanne Frequin heeft
korte video's opgenomen waarin zij tekst en uitleg geeft bij de geselecteerde
miniaturen.

Oproep

Spreek jij binnenkort over een artes-gerelateerd onderwerp? Of verschijnt er een artes-gerelateerde publicatie van jouw hand? Meld het dan via j.e.wessel@law.leidenuniv.nl.
We nemen het bericht graag mee in de Nieuwsflits.

Afmelden

Als je de WEMAL-nieuwsflits niet meer wilt ontvangen, dan kun je een e-mail sturen naar j.e.wessel@law.leidenuniv.nl.